

RİSÂLE DER BEYAN-I İKRÂR VE Bİ-İSMİ'Ş-ŞAH BAŞLIKLİ METNİN İŞİĞİNDA BEKTAŞİLİKTE İKRÂR KAVRAMINA DAİR BAZI DEĞERLENDİRMELER

THE ASSESSMENT OF THE CONCEPT OF İKRÂR IN BEKTASHISM IN THE
CONTEXT OF *RİSÂLE DER BEYAN-I İKRÂR VE Bİ-İSMİ'Ş-ŞAH*

ÖZLEM ÖZDEMİR*

Sorumlu Yazar

Öz

Günümüzde Türkiye ve çevre bölgelerde Alevi-Bektaşî adı altında toplanan zümreler üç ana küleden oluşur. Bunlar Kızılbaş-Aleviler, Çelebi-Bektaşîler ve Babagân Bektaşîlerdir. Kızılbaş-Aleviler ve Çelebi-Bektaşîler ocak sistemi adı verilen özgün bir sosyal örgütlenme modeline sahiptir. Babagân Bektaşîliği ise geçmişten beri daha çok şehirli çevrelerce temsil edilir ve klasik tarikatlar arasında kabul edilir. Babagân Bektaşîliğinin bağluları tarafından, Osmanlı çağında kaleme alınan çok sayıda el yazması eser hem özel hem de resmi kütüphanelerde günümüze kadar ulaşmıştır. Bu eserler, Babagân Bektaşîliğinin inanç, ibadet ve ahlaki esaslarını anlatan dikkate değer metinlerdir. Az sözle çok şey anlatmayı esas alan söz konusu eserlerin satır aralarında birçok inceleğe yer verilmiştir. Bu çalışmanın konusunu teşkil eden *Risâle Der Beyan-ı İkrâr ve Bi-İsmi'ş-Şah* adlı eser, Babagân Bektaşîliğinde ciltlerle anlatılacak İkrâr kavramını az ama öz şekilde, güçlü inceliklerle anlatan kısa bir metindir. *Risâle Der Beyan-ı İkrâr ve Bi-İsmi'ş-Şah* adlı eser, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda 06 Mil Yz A 4697/13 numarasıyla kayıtlıdır. 88a no'lu varakta 22 satır olarak yer alan ve 15 Safer 1274 (5 Ekim 1857) tarihi düşülen metnin müellifi, Seyyid Mehmed Rifat b. Mustafa Bektaşî'dir. Soru-cevap şeklinde kurgulanan bu kısa metin, İkrâr kavramı etrafında tarikat müntesiplerine eğitim vermeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada *Risâle Der Beyan-ı İkrâr ve Bi-İsmi'ş-Şah* adlı eserin sadece çeviri yazısıyla yetinilmemiş, metnin içerik analizi yapılmış ve metin günümüz Türkçesine de aktarılmıştır.

Anahtar kelimeler: Bektaşî, Bektaşîlik, İkrâr, İkrâr Cemi, Erkânâme.

Abstract

The people categorized under the name of Alevi-Bektashi in Turkey and the surrounding regions consist of three main groups today: Kızılbaş-Alevi, Çelebi-Bektashis and Babagan Bektashis. Babagan Bektashism has been represented by urban circles since the past and is considered among the classical sects. Due to this circumstance, numerous manuscripts created by Babagân Bektashism adherents throughout the Ottoman Empire have survived and may be found in both public and private collections. These books are notable descriptions of Babagan Bektashism's doctrine, practices, and ethical standards. There are many subtleties about both Turkish culture and Bektashi sect between the lines of the works in question, which are based on telling a lot with few words. Between the lines of the works in question, which are predicated

Araştırma Makalesi / Künye: ÖZDEMİR, Özlem. "Risâle Der Beyan-ı İkrâr ve Bi-İsmi'ş-Şah Başlıklı Metnin İşığında Bektaşîlikte İkrâr Kavramına Dair Bazı Değerlendirmeler". Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 112 (Aralık 2024), s. 85-98. <https://doi.org/10.60163/tkhcbva.1568439>

* Öğr. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Rektörlük-Ortak Dersler Bölümü, E-mail: ozlem-ozdemir@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0617-9799

on telling a lot with little words, there are many intricacies concerning both Turkish culture and the Bektashi belief. The subject of this research is the brief document titled *Risâle Der Beyan-ı İkrâr and Bi-smi's-Şah* that succinctly and subtly explains the idea of confession that is to be explained in-depth in Babagan Bektashism in volumes. The work with *Risâle Der Beyan-ı İkrâr and Bi-İsmi's-Şah* is registered in the National Library Manuscripts Collection in Ankara with the number 06 Mil Yz A 4697/13. It is included in leaflet no.88a as 22 lines and is dated 15 Safer 1274 (October 5, 1857). The author of the text is Seyyid Mehmed Rifat b. Mustafa Bektashi. This short text, which is constructed in the form of a question and answer, aims to educate the followers of the path around the concept of confession. The transcription of the *Risâle Der Beyan-ı İkrâr and Bi-İsmi's-Şah* and its translation into modern Turkish are included in this study, along with a content analysis of the text.

Keywords: Bektashi, Bektashism, İkrar, İkrar Cem, Erkânname.

1. Giriş

Bektaşilik, Anadolu'nun Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında büyük payı olan kurumsal bir yapı olmasının yanı sıra kendine mahsus normları olan bir yaşam biçimidir. Diğer tarikatlarda olduğu gibi Bektaşilikte de bağlılarının yaşamlarını belirli kurallar çerçevesinde devam ettirmeleri beklenir. Bektaşiliğin dayanak noktasını teşkil eden kavramlar erkânâme adı verilen ve tarikatın esaslarının ortaya konulduğu metinlerde sıkça işlenmiştir. İkrâr da bu kavramlardan biridir. Bektaşilikte ikrâr, tarikata girmek isteyen talibin bir törenle, Dört Kapı Kırk Makam düsturuna uygun şekilde ilerleyerek kâmil insan olma yolunda mürşidinin nasihatlerini tutacağına söz vermesi anlamında kullanılmaktadır.

Bu çalışmanın konusu, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda 06 Mil Yz A 4697/13 katalog numarası ve *Risâle der Beyan-ı İkrâr ve Bi-ismi's-Şah [Bismi'sah ve İkrârı Açıklayan Kitapçık]* adıyla kaydedilen erkânâmedir. 88a no'lu varakta 22 satır olarak yer alan metin, 15 Safer 1274 (5 Ekim 1857) tarihinde Seyyid Mehmed Rifat b. Mustafa Bektâşi tarafından kaleme alınmıştır. Rik'a ile kartal filigranlı kâğıda yazılmıştır. Soru-cevap şeklinde kurgulanan metin, ikrâr kavramı etrafında tarikat müntesiplerinin bilmesi gereken konuları kısa ve öz şekilde izah etmektedir.

Erkânâmeler, Bektaşi tarikatının temel prensiplerini konu edinen oldukça önemli metinler olmasına rağmen alanyazında üzerine az sayıda çalışmanın bulunduğu ve sonuçları yeterince incelenmeyen eserlerdir (Özdemir - Özdemir, 2022: 87). Bu eserlerde yer alan bilgiler, Bektaşiliğin inanç esaslarına dair bilgi eksikliğini ortadan kaldırmaya yönelik olması bakımından dikkatle gözden geçirilmelidir. Bu çalışmanın amacı da söz konusu eksikliğin ortadan kaldırılmasına az da olsa katkı sağlayabilmektir. Ele aldığımız bu çalışma, literatürdeki boşlukları bir nebze doldurması bakımından önemlidir.

Bu çalışmada sadece *Risâle der Beyan-ı İkrâr ve Bi-ismi's-Şah* adlı metinden değil, Bektaşi ikrâr erkânında yer verilen *İkrâr Tercemanı* gibi ikrâr merkezli diğer metinlerden de yararlanılmıştır. Alevilik ve Bektaşilikteki ikrâr kavramının kuram ve uygulama esasları ile anlamsal altyapısı bu metinler ve konuyla ilgili başka çalışmalar ışığında incelenmiştir. Ayrıca *Risâle der Beyan-ı İkrâr ve Bi-ismi's-Şah* başlıklı metnin transkripsiyonu yapılmış (Ek-1), ardından bu metin günümüz Türkçesine aktarılmıştır (Ek-2). En sonda yazmanın orijinal metnine de yer verilmiştir (Ek-3).

2. Bektaşilikte İkrâr Kavramı

İkrâr sözcüğü Arapça “krî” kökünden türemiştir. Kelime olarak, saklamayıp

doğruca söyleme, açıkça söyleme, dil ile söyleyerek bildirme, tasdik, kabul etme, itiraf etme, yazı ve sözle açığa çıkarma (Devellioğlu, 2001: 424; Karagöz: 2010: 305) gibi anlamları ifade eder.

Alevilik ve Bektaşilik, temelleri dinî, ahlakî ve kültürel temellere dayanan ve genellikle yazılı olmayan kurallar aracılığıyla mensuplarını “yol”da tutmayı; bu vasıtayla toplumunu edep-erkân ölçülerinin belirlediği sınırlar içerisinde bulundurmaya amaçlar. İkrâr, söz konusu toplumlarda temelde bu minvalde kullanılan bir kavramdır.

Alevilik ve Bektaşilikte ikrâr, kişinin bu yolun kurallarından şaşmayacağını kalple onaylamakla kalmayıp dile de dökmesi ve rehber ile müşhidin bulunduğu ortamda bunu hareketlerine yansıtacağına dair söz vermesini karşılar. İkrâr, bu yönüyle ant ve sözleşme niteliğindedir. Buna göre kişi, Alevi-Bektaşî yolunun gerektirdiği şekilde yaşayacağı konusunda topluluk önünde söz verir. Yani ikrâr, Alevilik ve Bektaşilikte bu anlama bağlı olarak Dört Kapı’ya (şeriat, tarikat, marifet ve hakikat) uymayı (Kaya, 2014: 417) böylece Hak-Muhammed-Ali yoluna girmeyi ifade eder. İkrâr veren talip, verdiği sözden dönmesi durumunda uygulanacak yaptırımları baştan göze alır ve verdiği bu sözle yeni bir yaşama başlamış sayılır (Aday, 2018: 230; Günşen, 2007: 335, 341).

Alevi-Bektaşî yolunda ikrâr kavramının ayet ve hadislerle dayanan bir arka planı vardır. Çünkü bu yolda ilk ikrârın Kalu Bela’da (Elest Bezmi) önce Allah’a, sonra Hz. Muhammed’e ve Ehl-i Beyt’e verildiği, dünya hayatında ise müşhidin huzurunda tekrarlandığı anlayışı hâkimdir. Zaten ikrâr ayinindeki diyaloglar da bu anlayışın dayandığı ve Kuran-ı Kerim’de Araf suresinde geçen diyalog ile¹ uygunluk gösterir (Demircioğlu, 2020: 15).

İkrâr verecek kişinin yani talibin sahip olması gereken bazı özellikler vardır. Talip, ikrârını saf tutmalı, hedefe varmak için ikrârında sabitkadem olmalı ve ikrârından dönmemelidir. İkrârında sabitkadem olan kişi, iman sahibi olarak bazı sırlara erişir ve cennete ulaşır. İkrârın tersi ise inkârdır ve ikrârından dönenler lanetlenerek cehenneme düşer (Özdemir, 2022: 179-195).

Alevi-Bektaşî edebiyatında da ikrâr kavramı Pir Sultan Abdal, Kaygusuz Abdal gibi farklı şairler tarafından sıkça kullanılmıştır. Bu şairler ikrâr kavramını Alevi-Bektaşî inanç ve kültürü çerçevesinde şiirlerinde dile getirmiştir. Buna göre Kaygusuz Abdal, bu kavramı “saklamayıp söyleme, dil ile söyleme, bildirme, tasdik, kabul” (Güzel, 2022: 1219) anlamlarında kullanır. Pir Sultan Abdal da şiirlerinde ikrâr kavramını benzer bir anlam alanını ifade edecek şekilde kullanır. O, pir önünde ikrâra durduğunu bildirerek Alevi-Bektaşî yol ve süreğine, yol ulularına bağlılığını dile getirir. Pir Sultan Abdal’a göre talip her an ikrârında durmalı, ikrârdan dönmemelidir (Akgül, 2014: 260-261).

Alevi-Bektaşî inancının temel taşlarından olan bu kavram etrafında alt anlamlara sahip ikrâr cemi, ikrâr alma, ikrâr verme, ikrâr bend olma, ikrâr kırma, ikrâr kurbanı, ikrâr tazeleme, ikrâra bağlama, ikrârdan dönme, ikrâra çağırma gibi kavram ve kalıp ifadeler ortaya çıkmıştır. Bu noktada söz konusu kavramların uygulamada “yol bir sürekin binbir” düşüncesinde de ifade edildiği üzere, değişik coğrafyalarda yaşayan

1 Araf suresinin 172 ve 173. ayetlerinde şöyle denilmektedir: “Hani Rabbin Âdemoğullarının bellerinden soylarını çıkardı ve onları kendilerine karşı şahit tuttu. “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” dedi. Onlar, “Evet, (biz buna) şahidiz.” dediler. Bu, kıyamet günü bundan habersizdik dememeniz içindir. Yahut “Daha önce babalarımız şirke düştüler, biz ise onlardan sonra gelen bir kuşaktık. Bizi batıla yönelenlerin yaptıklarından ötürü mü helak ediyorsun?!” dememeniz içindir.” (Kur’an-ı Kerim ve Meali, 2013: 172).

Alevi-Bektaşî ocak ve toplulukları arasında birtakım küçük farklılıklar gösterebildiği unutulmamalıdır.

İkrâr cemi, talibin rehber, mürşit ile diğer katılımcıların hazır bulunduğu bir ortamda gerçekleştirilen ve bunların huzurunda talibin ikrâr verdiği törendir. İkrâr cemi cemevlerinin ya da tekkelerin meydan kısmında gerçekleştirilir. İkrâr cemi öncesinde talipler erkâna uygun biçimde abdest alırlar. Tarikat abdesti olarak bilinen bu abdest, sadece talibin ikrâr ceminde verdiği sözü bozmasıyla bozulur (Sarıkaya – Ceylan, 2018: 188). İkrâr cemi sırasında ayet, gülbank ve tercemanlara yer verilir (Erdem Kük, 2023: 175; Taş-Özdemir, 2021: 498; Taş, 2021: 82-83). Özellikle Bektaşîliğin Çelebiler kolunda yola giriş ritüeli ikrâr cemidir (Türk - Çapar, 2011: 17).

İkrâr kavramı bağlamında mürşidin talibe karşı gerçekleştirdiği eylem ikrâr alma, talibin mürşide karşı gerçekleştirdiği eylem ise ikrâr verme olarak ifade edilebilir. Yani ikrâr ceminde mürşit talipten ikrâr alır, talip de mürşide ikrâr verir. Bektaşîlikte bu uygulama, gerçekleştirildiği yere göre farklılıklar gösterebilir. Kimi yerlerde birbirleriyle anlaşarak musahip olan aileler bir mürşide ikrâr verirken kimi yerlerde ise kişiler tek tek yola girmeye ikrâr verir. Burada genellikle kentlerde yaşayan Bektaşîlerde musahip ailelerden ziyade bireysel olarak ikrâr vermenin ön planda olduğunu ifade etmek gerekir (Dönmez - Çelik, 2018: 17-18). Bu inanış gereği ikrâr ceminde bir toplum huzurunda ikrâr vermek, manevi ve tasavvufî manada insanı hamlıktan çıkararak kâmil insan derecesine yükseltecektir (Duman, 2018: 346).

İkrâr tazeleme ifadesi de ikrâr verme ile ilgilidir. Bununla daha önce ikrâr veren talibin yılda bir gerçekleştirilen görgü cemine girip yıl boyunca işlediği hataların hesabını vererek yol ve erkâna uyacakları hususunda daha önce dile getirdikleri ikrârı yinelemeleri anlatılır (Çıblak Coşkun, 2014: 15-16; Rençber, 2013: 198). İkrâr tazeleme ile talibin insan-ı kâmil olma yolunda verdiği sözü yinelemesi ortaya konulur.

İkrârdan dönme kalıp sözü ile aslında ikrâr verme uygulamasının çeşitli suç ve hatalar işlenmesi suretiyle geçersiz kalması anlatılmaya çalışılır. İkrâr veren talip, ikrârından dönerek Hak-Muhammed-Ali yolunun gereklerini yerine getirmese “düşkün” sayılır. Düşkün sayılma hususunda ikrâr kavramı esas alınır. Yani ikrâr vermeyen bir kimse, yaptığı hata sonucunda düşkün de sayılmaz. Çünkü bu kimseler zaten ikrâr vermemiş, yemin etmemiştir (Rençber, 2010: 400). İkrâr verme gerçekleşmediğine göre ikrârdan dönme de olmayacaktır. Dolayısıyla bu kişinin düşkün sayılması da mümkün değildir. Suç işlemek suretiyle ikrârdan dönenler, mürşid tarafından verilen cezayı çektikten ve suç işlediği kişinin rızalığını alıp bağışlandıktan sonra cem ayinine yeniden katılabilecektir (Türk - Çapar, 2011: 21).

3. *Risâle Der Beyan-ı İkrâr ve Bi-İsmi's-Şah* Başlıklı Metnin Işığında Bektaşîlikte İkrâr Törenleri

İkrâr, uygulamanın yanında özellikle Bektaşî tarikatında erkânâme adı verilen metinlerle gelecek nesillere aktarılır. Erkânâmeler, “Babagân Bektaşîliğinin inanç, ibadet, adap-erkânını en az bir cem erkânı etrafında anlatan, kaynağını ayet, hadis ve dinî anlatılardan alan, tarikatın kolektif belleğini temsil eden, Bektaşî tekke ve dergâhlarında tarikat bağlıları tarafından derlenen, nesir ağırlıklı olmak üzere nazım-nesir karışık yazılan, genellikle gülbank ve terceman gibi yan metinlerle desteklenen, yer yer şiirsel bir üslup kullanılarak oluşturulan dinî-irfanî metinlerdir” (Özdemir-Özdemir, 2022: 77) şeklinde tanımlanabilir. *Risâle der Beyan-ı İkrâr ve Bi-ismi's-Şah*, Bektaşîlikte ikrârın teorik çerçevesini açıklayan kısa bir metindir. Soru ve cevap

şeklinde tarikata gireceklere ikrâr kavramını açıklayan bu metin, ikrâr erkânında, müşîdin tarikat kardeşlerine meydanda okuduğu *İkrâr Tercemanı* ile büyük benzerlikler göstermektedir. Söz konusu ikrâr tercemanı şu şekildedir:

“Terceman-ı İkrâr:

Hamdü lillahi kim men oldum bende-i hâsü hüda
 Canü dilden ‘aşkile hem çâkeri Âli ‘Abâ
 Râh-ı zulmetden çıkub doğru yola basdım kadem
 Hâb ü gaffletden uyandım cân güzün kıldım küşâ
 On İki İmâm bendesiyim hem Gürîh-i Nâciyem
 Yetmiş iki fırkadan oldum berî dahî cüdâ
 Mezhebim hak Ca’feridir iştibâhım yok benim
 Pîrim üstâdım Hacı Bektâş kutbı evliyâ
 Hak deyüb bel bağladım ikrâr virüb erenlere
 Müşîdim oldu Muhammed rehberimdir Murtaza

Ber cemâli Muhammed kemâli İmâm Hasan ve İmâm Hüseyin ‘Ali râ bülendi salavât.”² (Taş-Özdemir, 2021: 503).

Bu metinle karşılaştırıldığında, *Risâle der Beyan-ı İkrâr ve Bi-ismi’ş-Şah* adlı metnin *İkrâr Tercemanı* ile içerik olarak çok benzediği açıktır. Her iki metinde de Hz. Muhammed, Hz. Ali, On İki İmâm, Âl-i Aba, Gürûh-ı Naci, Caferi mezhebi gibi tarikatta kutlu sayılan kişilere ve pir, rehber gibi kavramlara aynı bağlamda yer verilmiştir. Bu bakımdan *Risâle der Beyan-ı İkrâr ve Bi-ismi’ş-Şah* adlı metin, *İkrâr Tercemanı*’nın nesre dökülmüş hali olarak da nitelendirilebilir. Metinde “Eğer sorsalar ki ikrârı nereye virdik?”, “Sû’âl virdikte elin ve başın ve kulağın ve kalbin nereye idi?”, “Sû’âl müşîd ile beyniniz ne nişân vardır?”, “Sû’âl müşîdin güşuna ne didi?”, “Sû’âl ‘aşık çün ikrâr virdin nerede virdin?” sorularıyla ikrâr erkânı sürecinde neler yapıldığı ayrıntılı olarak açıklanır.

3.1. İkrâr Nerede Verilir?

Metin ikrârın nerede verildiği sorusu ve bu soruya verilen cevapla başlar. Cevaba göre ikrâr, “erenler dergâhında pirlere mukabelesinde” verilir. Metnin ortalarında aynı soru tekrarlanır ve aynı cevap verilir. Burada söz konusu edilen husus, tarikat kardeşlerinin toplanarak icra ettiği *ikrâr erkânı* yani ayn’ül cemdir. İkrârın erenler dergâhında pirlere mukabelesinde verildiği söylemiyle, ikrâr erkânının Bektaşî tarikatı içerisinde kendisini Hak yoluna adanmış, kâmil insan olma yolundaki kimselerin bulunduğu bir ortamda verildiği bildirilmektedir. Bu ortam ile tarihi süreçte ve sosyal şartların etkisiyle günümüze dek farklı mekânlar kastedilmektedir. Buna göre ikrâr törenlerinin yapıldığı yer ile Alevilikte günümüzde cemevlerinin ya da Bektaşî tekkelerinin meydan bölümü (Aday, 2018: 219; Dönmez vd. 2018: 153; Noyan, 2010: 33) söylenmektedir. İkrâr törenlerinin gerçekleştirildiği meydan, “erenler dergâhı”

2 Günümüz Türkçesi ile: “Övgüler Allah’a aittir. Ben can-ı gönülden Allah’ın has bir kulu oldum. Aşk ile ehlibeyt’in hizmetkârı olup karanlık yoldan doğru yola adım attım. Gafflet uykusundan uyandım. Gönül gözünü açtım. On İki İmâm bendesiyim. Gürûh-u Naci’denim. Yetmiş iki fırkadan uzağım. Mezhebim ayırdır, hak olan Caferi’yim. Yanlışım yok benim. Pîrim üstâdım Hacı Bektaş Veli, evliyaların kutbudur. Hak deyip ikrâr verdim. Erenlere bel bağladım. Muhammed müşîdim, Murteza rehberimdir. Muhammed’in cemali, İmâm Hasan, İmâm Hüseyin Ali’nin kemali için yüksek sesle salavat” (Taş-Özdemir, 2021: 498).

olarak da bilinir (Soyyer, 2019: 289-291).

Meydan, Bektaşî irfanında yalnızca somut bir mekânı ifade etmemekte, sembolik bir anlam da taşımaktadır. Bu anlamda meydan, Elest Bezmi'nde tüm ruhların toplandığı meydanı temsil eder. Çünkü Alevî-Bektaşî inancında ilk ikrârın, Elest Bezmi'nde verildiği anlayışı hakimdir. Hz. Ali'den nakledilen kimi buyruklara göre Elest Bezmi'nde tüm insanların ruhlarını bir araya toplayan Allah, tüm insanlardan ilk olarak kendisinin rab olduğu hususunda ikrâr almıştır. Ardından herkes yaşayacağı zamana ve yere göre resullere, nebilere ve vasilere ikrâr vermiştir (Tabatabai, 2012: 455). Bektaşîler, Elest Bezmi'ni temsil eden meydanda Allah'ı yaratan, Hz. Muhammed'i peygamber, Hz. Ali'yi ve On İki İmam'ı vasi olarak kabul ederek ikrârlarını tekrar ederler.

Alevî-Bektaşî yolundaki, ikrârın Elest Bezmi'nde verildiği düşüncesi Türk edebiyatında pek çok şair tarafından işlenmiştir. Örneğin Bolulu Âşık Dertli (1772-1845) "Hitab-ı Elest'de Bezm-i Ezel'de / Sadakatle ikrâr verenlerdeniz" (Özmen, 1998: 360) diyerek ilk verilen ikrâra gönderme yapar. Alevî-Bektaşî edebiyatının 17. Yüzyıldaki temsilcilerinden Diyarbakırlı Ahu Baba, "İkrâr verdim dönmem Elest Bezmi'nden/ verdiğim ikrârı imandan aldım (Ergun, 1960: 31) sözleriyle yine aynı anlayışı dizelere döker. 18. yüzyıl sonu ile 19. yüzyıl başlarında yaşayan Esat Baba da bir nefesinde "İkrâr ile imandan haber sorarsan / İkrâr iman Kalu Beli'den gelir" (Özmen, 1998: 296) der ve ikrâr kavramının temellerini Kalu Bela'ya dayandırır. Sıdkı Baba da bir şiirinde yer alan "Elestü bezminde verdiğin senet/ Kalbimin ikrârı imânî Hünkâr" (Altınok, 2022: 211) dizeleriyle ikrârı Elest Bezmi'nde verilen söze, senete benzetir. Edip Harabi ise "Elest bezmindeki ahd ü peymandan/ Ayrılmayız biz asla o imandan" (Üçüncü, 2012: 366) der ve böylece hem de ikrârı ahit ve peyman kavramlarıyla bir tutarak ikrârın sözleşme niteliğinde olmasına gönderme yapar. Âşık Seyfullah ise Elest Bezmi'nde söylenen ikrârın mürşit huzurunda tekrar edildiğini "Elestü Bezmi'nde ikrâr eyledim/Mürşit huzurunda tekrar eyledim" diyerek ortaya koyar (Altınok, 2024: 111).

Dolayısıyla ikrârın nerede verildiği sorusuna hem metinde anlatıldığı şekliyle hem de manevî arka planıyla yaklaşmak, ikrâr konusunun tam anlamıyla anlaşılmasını sağlayacaktır.

3.2. İkrâr Nasıl Verilir?

Metindeki ikinci soru "Sû'âl virdikde elin ve başın ve kulağın ve kalbin nereye idi?" şeklindedir. Burada ikrârın nasıl verildiği, ikrâr veren kişinin ikrâr verirken elinin, başının, kulağının ve kalbinin nerede olduğu sorularına cevap verilir. İkrâr veren kişi cevap olarak bir elinin mürşidinin eteğinde, diğer elinin mürşidinin elinde, kulağının emanet ve nasihatte, gözünün didarda, özünün Dâr-ı Mansur'da, ayaklarının erenler yolu ve erkânında, kalbinin On İki İmam ve Muhammed Ali'de olduğunu söyler.

İkrâr veren kişinin elinin mürşidinin eteğinde ve elinde olması ikrâr töreninde hem maddî hem de manevî bir gerçekliği karşılar. Çünkü ikrâr töreninde bir eliyle mürşidinin eteğini, diğeriyle de mürşidinin elini tutan talip, ikrâr töreninden sonra da mürşidinin nasihatlerini yerine getirir. Bu aşamada talip ile mürşit arasında manevî bir baba-evlat ilişkisi meydana gelir. Zaten anlatıcı, metnin hemen devamında kulağının emanet ve nasihatte olduğunu söyleyerek konuya açıklık getirir. Bu törende uygulanan el ve etek tutma uygulaması, Türkçemizde tarikata girmeyi karşılayan "el-etek tutmak" şeklinde deyim halinde kullanılmaktadır.

Metinde ikrâr veren kişi gözünün didarda olduğunu dile getirir. *Didar* terimi, Bektaşî terminolojisinde özel bir yere sahiptir. Didar, esas olarak “Allah’ın yüzü”nü³ ifade eder. Hz. Ali’nin “Ben görmediğim Rabb’e ibadet etmem.” (Şeyh Saduk, ty: 61) ve “Çıplak gözler, O’nu algılayıp göremez; ancak kalpler iman gerçekleriyle O’nu görür” (Şeyh Saduk, ty: 61) ifadeleri Bektaşîlikteki Dört Kapı düşüncesinde Marifet kapısının onuncu makamını hatırlatır. Çünkü marifet sahibi olmak, “kişinin Allah’ı kâmil anlamda bilmesi ve Allah’ı gönül gözüyle görmesi anlamına gelir” (Özdemir, 2020: 733). Marifet kapısının sonunda öngörülen hedef, insanın Allah’ın cemalini gönül gözüyle görmesidir. İkrâr verilirken gözün didarda olması, ayn’ül cem erenlerinin suretindeki “Tanrısal güzelliği” (Soyyer, 2019: 148-149) görmesine de işaret etmektedir. Bu bağlamda bazı hadis kaynaklarında Allah’ın, Âdem’i kendi suretinde yarattığına dair ifadeler vardır. İmam Muhammed Bakır, bu rivayetlerin sembolik anlamlarına dikkat çekmiştir. Allah’ın Kâbe’yi kendi evi olarak göstermesi⁴, Hz. Adem’e can veren ruhu kendisine nispet etmesi⁵ gibi Hz. Adem’in yüzünü kendisine nispet etmiş, ona sembolik bir değer katmıştır (Şeyh Saduk, 2014:54, 77).

Dar, Bektaşî meydanının orta yerine verilen isimdir. İkrâr verecek kişi, ayn’ül cem erenlerine saygı ifadesi olarak meydanın orta yerine gelerek dara durur (Noyan, 2010: 61). Buna Dar-ı Mansur denir. Dar-ı Mansur’a geçen kişi ayakta dosdoğru durur, sağ elini kalbinin üzerine koyar, sol elini yan tarafa salar, sağ ayağının başparmağını sol ayağının başparmağı üzerine koyarak mühürler (Doğan-Çelik, 2022: 125; Oytan, 1956: 60). İncelenen metinde ikrâr veren kişi bu esnada özünün Dâr-ı Mansur’da olduğu dile getirilir. Yani ikrâr Dar-ı Mansur’da başlar, kusurlar ve suçlar burada söylenir. Her yıl bütün Bektaşîler Dar-ı Mansur’a geçerek tarikat kardeşlerinden rızalık alır (Noyan, 2010: 61-62). Bu uygulamayla talibin bu törene kadar olan süre boyunca mensubu olduğu topluluktaki kişilere karşı yaptığı hatalar ve maddi-manevi kusurlarının dile getirilerek onlardan helallik ve rızalık alması amaçlanır. Talip böylece hem kendisine hem de diğer taliplere karşı vicdani yüklerinden kurtulur. Doğal olarak Dar-ı Mansur’da olmak, sadece tören sırasında gerçekleştirilen fiziki bir durumu ifade etmez; manevi bir hâle de karşılık gelir. Kişinin kendi nefsinin dara yani hesaba çekmesi, bunu hayatının her safhasında hatırlaması anlamını da taşır. Zaten ikrâr veren kişinin ayaklarının erenler yolu ve erkânında, kalbinin On İki İmam ve Muhammed Ali’de olduğunu söylemesi, bu manevi hâlin yalın bir ifadesidir.

3.3. İkrâr Kime Verilir?

Hz. Muhammed, Hz. Ali’nin şahsında On İki İmam sevgisinin kalpte yerleşmesi, ikrârın aslında törene hazır bulunan mürşidin şahsında Hz. Muhammed ile Hz. Ali’ye verildiğini göstermektedir. *Risâle der Beyan-ı İkrâr ve Bi-ismi’s-Şah* adlı metinde geçen “İkrârım Muhammed Ali’dir” cümlesi bu gerçeğin kısa ve öz anlatımıdır.

3 Bakara suresinin 115. ayetinde şöyle denilmektedir: “Doğu da Allah’ındır, batı da. Nereye yönelmeniz, orası Allah’ın yüzüdür. Allah, (güç ve merhametiyle her şeyi) kapsayandır ve (O her şeyi) bilendir.” (Kur’an-ı Kerim ve Meali, 2013: 17).

4 Bakara suresinin 125. ayetinde şöyle denilmektedir: “Hatırlayın ki biz o evi (Kâbe’yi), halk için toplanma mahalli ve güvenlik yeri kıldık. Siz de İbrahim’in makamından (duruş yerinden) namaz yeri edinin. İbrahim’e ve İsmail’e, “(Dünyanın çeşitli yörelerinden gelen) tavaf edenler, (Kâbe’nin etrafında) yerleşenler, rükû ve secde edenler için evimi tertemiz tutun.” diye emir verdik.” (Kur’an-ı Kerim ve Meali, 2013: 18).

5 Hicr suresinin 28 ve 29. ayetlerinde şöyle denilmektedir: “Hani Rabbin meleklerle, “Ben kuru bir çamurdan, biçimlendirilmiş kara bir balçıktan bir beşer yaratacağım.” dedi. Onu düzeltip ruhumdan ona üflediğimde, derhal onun için secdeye kapanın.” (Kur’an-ı Kerim ve Meali, 2013: 262).

Doğal olarak Muhammed-Ali'ye verilen ikrâr Allah'a (Hakk'a) verilmiştir. Metnin devamında bu konu ayrıca izah edilmektedir. "İkrârım Muhammed Ali'de idi. Kalbim aşkım Hakk'ın şevk ve muhabbet deryasında idi. Muhammed Ali mevcut idi. Secdem secde-i ubudiyet idi" cümleleri, Bektaşilerin önce Allah'a, daha sonra da Hz. Muhammed'e ve Hz. Ali'nin zatında On İki İmam'a ikrâr verdiğini göstermektedir.

Risâle der Beyan-ı İkrâr ve Bi-ismi'ş-Şah adlı metinde Allah'ın varlığı ve birliği, Hz. Muhammed'in nübüvveti, Hz. Ali'nin velayetinden sonra başka kavramlar da dikkat çekmektedir. Bu kavramların içeriklerinde yer alan kişilere bağlılık bildirilmektedir. Metinde ikrârın nerede ve neden verildiği konusu açıklanırken "Derviş ve dervişan Şâh-ı Merdân'ın kuluyuz. Âl-i Aba'ya teslimiz. Gürûh-ı Naci'yiz. İmam Caferi's-Sâdik mezhebi pak mezhebindeniz" şeklindeki ifadeler özelde ikrâr veren dervişin genelde ise Bektaşi dervişlerinin temel bağlılıklarını ifade etmektedir. Doğal olarak burada Âl-i Aba, Gürûh-ı Naci ve Caferilik kavramları üzerinde de durmak gerekmektedir.

Âl-i Aba, Hz. Muhammed'in Ehl-i Beytinin diğer adıdır. Hz. Muhammed, Hz. Ali'yi, Fâtıma'yı, Hasan ve Hüseyin'i abasının altına alarak, "Allah'ım, benim Ehl-i Beytim işte bunlardır; bunların kusurlarını gider, kendilerini tertemiz yap!" diye dua etmiştir (Uludağ, 1989: 306). *Risâle der Beyan-ı İkrâr ve Bi-ismi'ş-Şah* adlı metinde Âl-i Aba'ya yani Haz. Muhammed ile Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Haz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e teslimiyet bildirilerek onların yol göstericiliğine vurgu yapılmıştır.

Gürûh-ı Naci ifadesi kurtuluşa eren topluluk anlamına gelmektedir. Bu ifade, Hz. Muhammed'in ümmetinin firkalara ayrılacağı ve bunlardan sadece birinin kurtuluşa ereceği yolundaki hadislerine (Keleş, 2005: 26-29) binaen söylenerek kalıplaşmıştır. Tarih boyunca birçok İslami fırka, kuruluşa erecek fırkanın kendileri olacağını iddia etmiştir. *Risâle der Beyan-ı İkrâr ve Bi-ismi'ş-Şah* adlı metinde de "Gürûh-ı Naci'yiz" denilerek, Bektaşi tarikatının müntesiplerinin kurtuluşa erenlerden oldukları kastedilmektedir.

Caferilik veya *İmam Cafer Sâdik Mezhebi*, Hz. Muhammed'den sonra On İki İmam'ın imamlığına inanan, fıkhıta İmam Cafer Sadık özelinde On İki İmam'ın buyruklarına uyan Şii mezhebinin üç büyük kolundan biridir. Bektaşiliğin Caferi mezhebine mensubiyeti, birçok Bektaşi metninde yer almaktadır (Soyyer, 2003: 147-155; Öge-Taş, 2022: 298-330). *Risâle der Beyan-ı İkrâr ve Bi-ismi'ş-Şah* adlı metinde de benzer ifadelere yer verilmiştir. Eserde "İmam Caferi's-Sâdik mezhebi pak mezhebindeniz" denilerek Caferi mezhebine bağlılık bildirilmiştir. Öge ve Taş'ın belirttiği üzere, On İki İmam Şiiliği iki farklı koldan varlığını sürdürmüştür. Söz konusu kollardan birincisi medreseler, ikincisi de tekkeler etrafında buluşmuştur. İlki şeriat esaslarını benimserken, ikincisi ise şeriat esaslarını temel olarak tarikat esaslarını da benimsemeyi hedeflemiştir (2022: 306).

Risâle der Beyan-ı İkrâr ve Bi-ismi'ş-Şah adlı metinde Bektaşiliğin iki temel ibadetine vurgu yapılması dikkat çekmektedir. Bunlar *tevella* ve *teberra* ibadetleridir. Bu kavramlardan *tevella*, sözcük anlamı itibariyle sevmek, dost edinme manasını karşılar. *Teberra* ise yine bu minvalde uzak durma, uzaklaşma, düşman olma şeklinde karşılanabilir. Dolayısıyla bu iki kavram anlamsal bakımdan birbirinin karşıtı sayılabilir. Dinî öğreti bağlamında ise *tevella*, Allah rızası için Hz. Muhammed'i, Hz. Muhammed'in Ehl-i Beytini ve onun soyundan gelenleri sevmeyi, onlara muhabbet beslemeyi; *teberra* ise Hz. Muhammed ve Ehl-i Beyt'e karşı kötülük yapan, düşmanlık besleyen kimseleri sevmemeyi, onlardan uzaklaşmayı ifade eder. Hem *tevella* hem de *tebarra* Kur'an ayetlerine ve Hz. Muhammed'in hadislerine dayanmaktadır

(Dedekargınoğlu, 2020: 169-173).

Metinde de tevella ve teberra kavramları yukarıda ifade edilen anlamları ile geçmiştir. *Risâle der Beyan-ı İkrâr ve Bi-ismi'ş-Şah* adlı metne göre ikrâr verecek talip “Tevellây-ı Muhammed Ali ve teberrây-ı Hârici-i.” yani “Muhammed ve Ali'nin dostuna dost, düşmanına düşman oldum” diyerek bu iki ibadeti birlikte anmalı ve bu durumu kendi yaşantısında pratiğe dökmelidir.

3.4. Tarikata Giren Şeriattan Çıkar mı?

Risâle der Beyan-ı İkrâr ve Bi-ismi'ş-Şah adlı metinde geçen “Yol oğluyum. Şeriattan çıkıp [tamamlayıp] tarikata girdim marifette buluşup hakikatte kaldım” ifadesi Dört Kapı Kırk Makam esas alınarak söylenmiştir. Ancak buradaki “şeriattan çıkıp tarikata girmek” ifadesi doğru analiz edilmelidir. Burada “şeriatten çıkmak” ifadesi, kişinin şeriatta yaptığı işleri tarikata girdikten sonra terk etmesi anlamına gelmemektedir. Aksine bu ifadeyi şeriat kapısındaki makamları tamamlamak ve bunlarda süreklilik sağlamak şeklinde okumak gerekmektedir. Çünkü Bektaşilikte Dört Kapı bir bütün olarak düşünülür. Bunlardan biri eksik olursa kişinin kâmil insan olma yolundan sapacağı kabul edilir (Özdemir, 2020: 260-261).

Bektaşiliğin temel esası olarak kişiyi ideal insan olma hedefine ulaştırması beklenen ve Şeriat, Tarikat, Marifet ve Hakikat adlarıyla anılan Dört Kapı, *Risâle der Beyan-ı İkrâr ve Bi-ismi'ş-Şah* adlı metinde mürşidin talibe verdiği nasihat olarak yer almaktadır. Metne göre mürşit, talibin kulağına “Şeraitte muhkem ol, tarikattan haberdar ol, marifette payidar ol, hakikatte sabitkadem ol” demiştir. Böylece talibe her kapıda uyması gereken temel davranış biçimlerini göstermiştir. Bu sözlerle talibin kırk makamın her birinde ilerleyerek gelişme gösterirken önceki makamların gerekliliklerini de her an eksiksiz olarak yerine getirmesi gerektiğini bildirmektedir. Nitekim Hacı Bektaş Veli *Makâlât* adlı eserinde, Dört Kapı Kırk Makam'dan hiçbirinin eksik olmaması gerektiğini şöyle ifade etmektedir:

“Eğer bu Kırk Makamın birisi eksik olursa Hakikat tamam olmaz. Zira eksik olur. Meselâ birisi diliyle iman getirirse ve gönlüyle inanmasa, yahut öşrünü ve zekatını vermese, yahut Tanrı'nın hükümlerinden birini inkâr etse, yahut Muhammed Mustafa'yı inkâr etse, yahut evlatlarından birine haksız dese, işlediği bütün amelleri boşa gider. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: Onu saçılmış zerrelere haline getiririz (değersiz kılarız) (Furkan, 25 / 23)’. Şimdi ey azizim! Kırk makamdan birisinin eksik olmaması gerekir. Zira makamlarda eksik bırakılan bir şey yok” (2013: 81-82).

Zaten üzerinde çalıştığımız *Risâle der Beyan-ı İkrâr ve Bi-ismi'ş-Şah* adlı metinde de Dört kapı Kırk Makam'dan herhangi birinin eksik olmayacağı ifade edilmiştir. Bu metinde mürşidin talibin kulağına söylediği “Şeraitte muhkem ol” nasihatı, talibin kırk makam boyunca ilerlerken şeriat kapısında muhkem (sağlam) yani sürekli durulması gerektiğini ifade etmektedir.

4. Sonuç

Bektaşî tarikatına mensubiyet, ikrâr vermekle başlar ve bu bakımdan ikrâr, tarikata intisap eden kişinin miracı olarak kabul edilir. İkrârı kabul edilecek kişinin, ikrâr erkânı öncesinde tüm yeterlikleri gözden geçirilmiş, bir süre boyunca davranışları takip edilmiş ve eğitimi tamamlanmıştır. Şeriat kapısını tamamlayan talip, ikrâr vererek tarikat kapısına adım atmış böylece insan-ı kâmil olmak için yola çıkmıştır. İşte bu yolda menzile ulaşmak, kararlılığını ve iradesini ifade etmek için tarikat kardeşleri ve

mürşidi huzurunda ikrâr vermektedir. Böylece Elest Bezmi'nde verdiği ikrâra bağlılık ve sadakati tekrar etmektedir.

Bu çalışmanın konusu olan *Risâle der Beyan-ı İkrâr ve Bi-ismi 'ş-Şah* adlı metin, ikrâr kavramını tarikat bağlularına soru-cevap şeklinde öğretme maksadıyla kaleme alınmıştır. *İkrâr Tercemânı* 'nı ile büyük benzerlikler göstermekte, birçok husus aynen tekrar edilmektedir. Hatta *Risâle der Beyan-ı İkrâr ve Bi-ismi 'ş-Şah* adlı metni, *İkrâr Tercemânı* 'nin nesre alınmış hali olarak görmek mümkündür. İncelediğimiz bu kısa metinde Alevi-Bektaşî yolunda temel unsurlardan biri olan ikrâr konusunda özgün bilgiler yer almaktadır. Metinde yer alan bu bilgilerin ikrâr ve ikrâr cemi konusunda Alevi-Bektaşî yolundaki bilgi ve uygulamalarla uyumlu olduğu açıktır.

Bektaşî tarikatına ait el yazması eserlerin günümüz Türkçesine aktarılması, tarikatın inanç, ibadet ve ahlak inceliklerinin anlaşılması konusunda son derece önemlidir. Çünkü bu eserler satır arasında birçok incelik barındırmakta ve bizlere tarikatın kendine has kuralları konusunda bilgi vermektedir. Bu bakımdan Bektaşî tarikatına ait el yazması eserlerin günümüz Türkçesine aktarılmasına devam edilmelidir.

Kaynaklar

- Aday, Erdal. "Şeyh Çakır (Işık Çakır) Ocağı İkrâr Cemi Ritüeli". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 57 (2018), 217-231.
- Akgül, Leyla. *Pir Sultan Abdal Sözlüğü*. Ankara: La Yayınları, 2014.
- Altınok, Baki Yaşa. *Sıdkî Baba Divanı*. İstanbul: Dört Kapı Yayınları, 2022.
- Altınok, Baki Yaşa. *Kırşehirli Âşik Seyfullah, Hayatı ve Şiirleri*. Kırşehir: Kırşehir Belediyesi Yayınları, 2024.
- Çıblak Coşkun, Nilgün. "Anadolu Alevilerinde Cemler ve Bu Cemlerin Sosyokültürel Hayattaki İşlevleri". *Folklor/Edebiyat*, 20/78 (2014), 9-28.
- Dedekarginoğlu, Hüseyin. "Alevilikte Tevellâ ve Teberrâ Kavramları". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 93 (2020), 163-191.
- Demircioğlu, Aytekin. "Alevi ve Bektaşî Sözlü Kültüründeki Değer Kavramları". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 94 (2020), 11-36.
- Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. İstanbul: Aydın Kitabevi, 2001.
- Doğan, Eşref-Çelik, Hasan. *Kavramlar ve Tasavvufî İzahlar Açısından Aleviliğin El Kitabı*. İstanbul: Kriter Yayınları, 2022.
- Dönmez, Mehmet vd. "Sosyal Bütünleşme Bağlamında Alevilik-Bektaşîlikte İkrâr". *Sosyal Bilimler Dergisi*, 29 (2018), 149-160.
- Erdem Kük, Didem Gülçin. *Alevi-Bektaşî Gülbankları*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınevi, 2023.
- Ergun, Sadettin Nüzhet. *Bektaşî Edebiyatı Antolojisi Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*. 2. Cilt. İstanbul: Maarif Kitaphanesi.
- Günşen, Ahmet. "Gizli Dil Açısından Alevilik-Bektaşîlik Erkân ve Deyimlerine Bir Bakış". *Turkish Studies*, 2/2 (2007), 328-350.
- Güzel, Abdurrahman. *Kaygusuz Abdâl Külliyyatı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, (2022).
- Karagöz, İsmail (hızl). *Dinî Kavramlar Sözlüğü*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, (2010).
- Kaya, Doğan. *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2014.
- Keleş, Ahmet. "73 Fırka Hadisi Üzerine Bir İnceleme". *Marife: Dini Araştırmalar Dergisi [Bilimsel Birikim]*, V/3 (2005), 25-45.
- Kur'an-ı Kerim ve Meali*. çev. Murteza Turabi. İstanbul: Kevser Yayınları, 2013.
- Noyan, Bedri. *Bütün Yönleriyle Bektaşîlik ve Alevilik*. 8. Cilt. Ankara: Ardıç Yayınları, 2010.
- Oytan, M. Tevfik. *Bektaşîliğin İcyüzü*. 2. Cilt. İstanbul: İstanbul Maarif Kitaphanesi, 1956.
- Öge, Mustafa -Taş, Kenan Ziya. "Bir Bektaşî Abdest ve Namaz Risalesi: Risâle-i Vudû' ve Namaz Alâ Erkân-ı On İki İmâm". *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları Dergisi*, 15/1 (2022),

298-330.

- Özdemir, Ali Rıza. “Alevi-Bektaşî Yolunda Dört Kapı Kavramı”. *e-Makâlât Mezhep Araştırmaları Dergisi*, 13/1 (2020), 249-283.
- Özdemir, Ali Rıza. “Alevi-Bektaşî Yolunda İkrar Kavramının Kuramsal Çerçevesi”. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 12 (2022), 174-200.
- Özdemir, Özlem-Özdemir, Ali Rıza. “Babagân Bektaşîliğinin Kolektif Belleği: Erkânnâmeler ve Türkiye’deki Neşî”. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 15/37 (2022), 72-90.
- Özmen, İsmail. *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*. 3. Cilt. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.
- Rençber, Fevzi. “40 Soruda Adıyaman’da Geleneksel Alevilik”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 56 (2010), 395-406.
- Rençber, Fevzi. “Anadolu Aleviliğinde Görgü Cemi: Adıyaman Örneği”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 34 (2013), 197-231.
- Sarıkaya, Mehmet Saffet – Ceylan, Mustafa. “Şeyh Çakır Ocağı Mensuplarının İnanç Esasları ve İbadetler Hakkındaki Kabulleri”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 40 (2018), 173-202.
- Soyyer, A. Yılmaz. “Bektaşîlerin Caferiliği-Sosyolojik Bir Değerlendirme”. *Tabula Rasa: Felsefe-Teoloji*, III/9 (2003), 147-155.
- Soyyer, A. Yılmaz. *Hünkâr: Ansiklopedik Bektaşîlik Sözlüğü*. İstanbul: Post Yayınları, 2019.
- Şeyh Saduk. *Tevhid*. hzl. Muhammed b. Ali b. Babaveyh, çev. Zafer Aydaş. İstanbul: el-Mustafa Yayınları, 2014.
- Tabatabaî, Allâme M. Hüseyin. *El-Mizan Fî Tefsîri’l-Kur’ân*. çev. İnce, Vahdettin. 8 Cilt. İstanbul: Kevser Yayınları, 2012.
- Taş, Kenan Ziya - Özdemir, Özlem. “Büyük Çamlıca Dergâhı Tarafından Hazırlanan Bektaşî Tercemanları Kitapçığı”. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* 21/2, 483-512, 2021.
- Taş, Kenan Ziya. “Bektaşîliğe Ait Bir İkrar Erkânnâmesi: ‘Erkân-ı Sultân Abdal Mûsa’”, *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, V/2 (2021), 77-89.
- Türk, Hüseyin ve Mustafa Çapar. “Alevilikte Yola Giriş Geleneklerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 60 (2011), 17-42.
- Uludağ, Süleyman. “Al-i Aba”. *İslâm Ansiklopedisi*. 2/306-307. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.
- Üçüncü, Kemal (hzl). *Edip Harabi Divanı*. Ankara: Alevilik Araştırmaları Dergisi Yayını, 2012.
- Yılmaz, Ali, Akkuş vd. (hzl). *Makâlât*. (Hünkâr Hacı Bektaş Veli). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2013.

Ekler

Ek 1: Metnin Transkripsiyonu

Der-beyân-ı ikrâr ve bi-ismi’ş-şâh

Eğer sorsalar ki ikrârı nereye virdik?

Cevab erenler dergâhında pîrlere mukâbelesinde virdim.

Sû’âl virdikde elin ve başın ve kulağın ve kalbin nereye idi?

Cevab elim mürşidimin eteğinde ve bir elim başım mürşidimin elinde idi ve kulağım emânet ve nasihatde idi. Ve gözüm didârda özüm dâr-ı Mansûrda ayaklarım erenler yolu ve erkânına varmakda ve gelmekde idi. Ve kalbin on iki imâm ve Muhammed ‘Ali’de idi. İkrârım Muhammed ‘Ali’dir. Gittiğim râh ve erkândır. Yol oğluyum Şerî’atden çıkub tarikate girdim ma’rifetde buluşub hakikatde kaldım.

Sû’âl mürşid ile beyniniz ne nişân vardır?

Cevâb tevellây-ı Muhammed ‘Ali ve teberrây-ı hârici-i Muhammed ‘Ali’nin dostuna dost düşmanına düşman oldum.

Sû’âl mürşidin güçsüne ne didi?

Cevâb şerî’atde muhkem ol tarikatden haberdâr ol ma’rifetde pâyidâr ol hakikatde sâbitkadem ol.

Sû’âl ‘âşik çün ikrâr virdin nerede virdin?

Cevâb erenler meydânında pîrlar mukâbelesinde yüzümüz yerde özümüz dârde gözümüz didârda kulağım emânet ve nasihatde idi. İkrârım Muhammed ‘Ali’de idi. Kalbim ‘aşkıım Hakkın şevk ve muhabbet deryâsında idi. Muhammed ‘Ali mevcûd idi. Secdem secde-i ‘ubûdiyyet idi. Dervîş ve dervîşân Şâh-ı Merdân’ın kuluyuz. Âl-i ‘Abâ’ya teslimiz. Gürûh-ı nâciyiz. İmâm Ca‘feri’s-Sâdık mezhebi pâk mezhebindeniz. Rehberim Muhammed mürşidim ‘Ali. Allahümme sallı ‘ala seyyidînâ Muhammed ve ‘Ali ve ileyhuma. Hû Dost. Eyvallah. Şâhım erenler hizmetinde terk-i cânım ber cemâl-ı Muhammed ber kemâl Hüseyin. ‘Ali râ bülend-i salavât. Allahümme sallı ‘Ala Muhammed ve alihi et-tayyibine’t-tâhirine.

Temmet el kitâb bi-‘avnillahi’l-‘azîzü’l-vahhab be kalem-i iz‘af el-kitâb.

Es-Seyyid Muhammed Rıf‘at bin es-seyyid Mustafa el Mevâli el Bektâşî gufire ‘anhüma ve ihvânehu.

15 Safer sene 1274.

Hû Dost.

Ek 2: Metnin Günümüz Türkçesine Aktarılmış Hâli

Der-beyân-ı ikrâr ve bi-ismi’s-şâh

Eğer sorsalar ki: İkrârı nereye verdik?

Cevap: Erenler dergâhında pîrlerin huzurunda verdim.

Soru: [İkrâr] verdiğinde elin, başın, kulağın ve kalbin nerede idi?

Cevap: Elim mürşidimin eteğinde ve bir elim, başım mürşidimin elinde idi. Kulağım emanet ve nasihatde idi. Ve gözüm didarda, özüm Dâr-ı Mansur’da, ayaklarım erenler yolu ve erkânına varmakta ve gelmekte idi. Ve kalbim On İki İmam ve Muhammed Ali’de idi. İkrârım Muhammed Ali’dir. Gittiğim yol ve erkândır. Yol oğluyum şeriatından çıkıp [tamamlayıp] tarikata girdim marifette buluşup hakikatte kaldım.

Soru: Mürşit ile aranızda ne nişan vardır?

Cevap: Muhammed Ali’ye tevella, Hâriciye teberrâ vardır. Muhammed Ali’nin dostuna dost, düşmanına düşman oldum.

Soru: Mürşidin kulağına ne dedi?

Cevap: Şeratte sağlam ol, tarikattan haberdar ol, marifette payidar ol, hakikatte sabitkadem ol.

Soru: Âşık ikrârı verdiysen nerede verdin?

Cevap: Erenler meydanında, pîrlerin huzurunda, yüzümüz yerde, özümüz darda, gözümüz didarda, kulağım emanet ve nasihatde idi. İkrârım Muhammed Ali’de idi. Kalbim aşkıım Hak’kın şevk ve muhabbet deryasında idi. Muhammed Ali mevcut idi. Secdem kulluk secdesi idi. Dervîş ve dervîşler Şâh-ı Merdân’a [Hz. Ali] tabiyiz. Âl-i Abâ’ya teslimiz. Gürûh-ı Naci’yiz. İmâm Caferi’s-Sâdık’ın pak mezhebindeniz. Rehberim Muhammed, mürşidim Ali’dir. Allah’ım, efendimiz Muhammed’e ve onun Ehl-i Beytine esenlik ver. Hû Dost. Eyvallah Şâh’ım, erenler hizmetinde canımı terk ettim. Muhammed’in cemaline, Hüseyin ve Ali’nin kemaline yüksek sesle salavat [verelim]. Allah’ım Muhammed’in ve temiz ve güzel Ehl-i Beytinin üzerine esenlik ver.

Aziz ve vahhab olan Allah’ın yardımı ve kalemin katkısıyla kitap tamamlandı.

Es-Seyyid Muhammed Rıf‘at bin es-Seyyid Mustafa el Mevâli el Bektâşî.

Allah onu ve [yol] kardeşlerini bağışlasın.

5 Ekim 1857.

Hû Dost.

Ek 3: Orijinal Metin

۱۷

در بیان اقرا و بکتم اشاء

اگر چه در کتب اولی از اولی نوبه و بدو اول جواب از بند در کالهنج پیر لر مقابل بر سر
 و بر دم سوال در کعب الهی و با شکت و قنوت و غلغله و قلند نوبه ای
 جواب الم مرشد علی اکبر و بر الم بکتم مرشد علی اکبر و قنوت و غلغله
 امانت و نصیحت ای که و کوزم دیار و اولم و اولم و اولم و اولم ایما قدم از بند
 بر و اراکانه و ارضه و کلمه ای که و قلمم اولم ایما و محمد علی ای که
 اولم محمد علی بریم که بکتم راه و اراکانه اولم او علی هم شریسته بقدر
 طریق که در مرقع بل شوب حقیقتی قائم سوال مرشد ایما بیکزده
 نه نشانه و در جواب نولای محمد علی و برای خارجی محمد علی
 دو سونه دوست و دشمنانه و کلامه اولم سوال مرشد کوشنه
 نه در یک جواب شریسته کلمه اول طریقته خبر دار اول معرفت
 یا بار اول حقیقتی فایض اول سوال عاشق جود از اول بدو
 زده و بدو جواب از بند میاتر پیر لر مقابل بر سر پوزم زده
 او زده و زده کوزم دیار و قنوت امانت و نصیحت ای که اولم
 محمد علی ای که قلمم غلغله حقیقت شوم و کیمت در با ستر ای که
 محمد علی موجود ای که سوره سوره عجدیت ای که در رسیه و در
 شاه مردانک نولوز ال عبا به تعلیم کرده ناجی روز امام حقیقت
 الصادق مذهب پاک منصفین منصف محمد رهبر محمد مرشد
 علی امام صل علی سیدنا محمد و علی و ارجا لهدوست ابواله
 شاکم از بند خد متبرع ترس جانم بر جهان محمد بر کمال همه
 علی بن صلوات الله صل علی محمد داله الطین ارضه صبرین
 تمت الکتاب بسم الله العزیز الودود لقاها بضعف الکتاب
 التی کتمت به البصیر الماتی البکات علی عفر عفرینا
 و اخوانه اهل حوضه لهدوست

Extended Abstract

In Anatolia and the surrounding regions, Babagân Bektashism is a traditional Islamic order that is mostly represented by urban circles and is structured according to the Ocak system. The idea of İkrâr (to promise) holds a significant position in Bektashism and signifies that a candidate for membership in the order makes a commitment to his mentor that he is committed to developing his knowledge of the Four Gates and Forty Maqams and becoming a perfect person. To join the order, an individual must first submit an İkrâr to his mentor. The candidate gives İkrâr in a ceremony. The “İkrâr Ceremony” is the name of this event. Both through experience and the translation of these customs into written forms, ikrâr ceremonies are passed down from one generation to the next. Many manuscripts have been written by the followers of this order regarding the functioning and framework of the order. In these works, the principles of belief, worship and morality of Babagan Bektashism are explained in detail. There are also important notes between the lines of these texts regarding the intricacies of the order.

The manuscript *Risale Der Beyan-ı İkrar Ve Bi-İsmi'ş-Şah* [The Booklet Explaining Bismişah and İkrâr] was reviewed in this article, and some conclusions regarding the idea of ikrâr were drawn from it. The work provides important information about the concept of ikrâr, which is one of the foundations of Bektashism. The work is a text that briefly and concisely explains the concept of ikrâr, which has an important place in Babagân Bektashism and is perhaps a concept that can be explained with volumes of information. The work titled *Risale Der Beyan-ı İkrar Ve Bi-İsmi'ş-Şah* is registered in the National Library Manuscripts Collection in Ankara with the number 06 Mil Yz A 4697/13. The work, which is located in folio number 88a with 22 lines, is dated 15 Safer 1274 (October 5, 1857). The author of the text is Seyyid Mehmed Rifat b. Mustafa Bektâşi. This work was written on paper with rik'a and eagle watermarks. It was structured in the form of question and answer and with this method; it was aimed to provide education to the followers of the order around the concept of ikrâr. Not only was the translation of *Risale Der Beyan-ı İkrar Ve Bi-İsmi'ş-Şah* included in this study, but it was also translated into contemporary Turkish. The article also includes the text's review and content analysis.

It's clear that the question of where the confession was made and the response to it come first in the work being examined. The text contains two repetitions of this query and response. Consequently, the ikrâr is delivered “in the pirs' mukabele, in the convent of the saints.” In fact, the ayn'ül cem, the ikrâr ceremony, is stated here. Another inquiry asks about the positions of the individual's body parts—hands, head, ears, and heart—during the ikrâr ceremony. In response, it is stated that the person giving the ikrâr has one hand on the skirt of his guide, the other hand in his guide's hand, his ear in trust and advice, his eye in the eye, his essence in Dar-ı Mansur, his feet on the path and rituals of the saints, and his heart in the Twelve Imams and Muhammad Ali. The person to whom the ikrâr was made is addressed in a different question. In response, it is said that Muhammad-Ali received the ikrâr. The work also emphasises that in order to pass through the Four Gates and Forty Maqams, a person must adhere to the requirements of each maqam. Additionally, while meeting these requirements, there must be continuity in the maqams that remain in the earlier stages of the process.

It is concluded that the text *Risale der Beyan-ı İkrar ve Bi-ismi'ş-Şah* was written in the first hand to teach the order's members the concept of ikrâr. It uses the question-answer approach to disclose the specifics of this concept.